

Мовні особливості вікторіанського дискурсу

Художня література для іноземного філолога є найкращим писемним джерелом для вивчення стилю життя суспільства епохи, яка його цікавить, в цілому та для дослідження мови зокрема. Література нас цікавить як відображення реально існуючої англійської мови, хоча ми знаємо, що вона не передає натуралістично усі явища, які являються особливостями суспільства, а відображає їх вибірково.

Значення лексики для вивчення образу життя народу важко переоцінити, тому що саме слова та мовні неології якнайповніше розкривають культуру та стиль життя носіїв мови.

Об'єктом нашої статті є вікторіанський дискурс. Метою є розгляд лексики, граматичних змін, літературної та розмовної мови, мовних неологій та відображення їх у художніх творах вікторіанських письменників, що й складає предмет і, відповідно, основні завдання цієї розвідки.

Вікторіанська епоха цікавила й цікавить науковців через ті великі зміни, що їх зазнала Англія за цей короткий період. Зміни політичного устрою, внески в науку, прискорений темп життя не могли не позначитися на мові в цілому та на появі мовних неологій зокрема.

З'являється цілий ряд фразеологічних одиниць з розмовним забарвленням: *alive and kicking, soft soap*. Інтенсивно розвиваються дієслівні звороти з постпозитивами – *to boil down, to go under, to back down, to own up, to take over* та інші. Поступово широко розповсюджується використання дієслівних форм подовженого виду. Починає вживатись ряд прикметників з мовним забарвленням, які утворювались за допомогою суфіксу *-y*: *balmy, barmy, batty, dotty, bossy, cushy, squiffy* [1: 118]. Продовжується процес скорочень, який торкається деяких широко розповсюджених слів: *pub (public house), pram (perambulator), photo (photograph), phone (telephone), nightie (night-dress)*. У випадку зі словом *pub*, крім скорочення відбувся еліпс словосполучення – слово *house* зникло, а форма *pub* отримала значення всього словосполучення.

Розвиток літературно-розмовної мови вікторіанського епохи визначається з одного боку впливом живої народно-розмовної мови, з іншого, загальними тенденціями у розвитку літературної мови. Можна сказати, що видавницька індустрія була однією з провідних вікторіанського періоду. Журнали, газети, романи, поезія, спортивні новини, репун-енциклопедії виконували інформативну і розважальну функції. Розвиток комерційної літературної культури базувалася на поширенні грамотності серед народу. Зростання читацьких кіл відбувалося паралельно з появою нових друкарських технологій, виробництва дешевого паперу тощо. Широко використовувалися ілюстрації, особливо у періодичних виданнях.

Збільшувалась значимість газетно-публіцистичного та наукового стилів. Особливо важливе значення для розвитку літературної мови в цілому, також літературно-розмовного варіанту мови мало посилене протидія двох тенденцій. Перша тенденція виражалась у пуристичному захисті “чистоти” мови, а друга навпаки, полягала у максимальному зближенні розмовної мови з літературними нормами. Але пуризм XIX ст. мав реакційний характер і ставав на заваді збагаченню літературної англійської мови [2: 338]. Пуризм виступав проти неологізмів, запозичень з інших мов. Але найбільше протиставився проникненню у літературну мову діалектних, жаргонних елементів та слів, конструкцій розмовної мови. Але завдяки письменникам та поетам (Ч. Діккенс, У. Теккерей), які почали широко використовувати у своїх творах слова та звороти розмовної мови, відбулася ліквідація розриву між нормами живої розмовної мови та встановлених літературно-книжних норм. Побутова лексика, звичайні слова, вирази розмовної мови, які раніше вважались не літературними, почалися з'являтися на сторінках художніх творів [2: 333]. Це було початком визнання розмовної мови як варіанта національної мови.

Стрімкий розвиток багатьох жанрів літератури не міг не викликати появу нових літературних термінів. Прикладом цьому може слугувати літературний термін *pathetic fallacy* (помилка, хибний аргумент) [3: 129]. Він був уперше введений Дж. Рескіним у 1856 р. та використовувався в літературі для позначення природних властивостей людської обдарованості. Дж. Рескін, для якого правда була основним критерієм творчості, за допомогою цього терміна намагався описати стан людини, коли вона знаходиться під впливом певних емоцій. Але зараз цей термін використовується здебільшого в описовій поезії для нейтральної назви загального феномену.

Джером К. Джером один із видатних письменників Англії XIX ст. був майстром художнього слова. Його роман “*Three men in the boat*” приніс йому славу на весь світ, і цей твір досі випромінює гумор і оптимізм. Однією з характерних рис цього роману є часте використання таких модальних дієслів, як *can, may, must, to have to, should* з метою підкреслення почуттів, якостей та різних рис героїв, їхніх вчинків і думок [4: 339]. Автор показує не тільки різні можливості використання цих дієслів, але й різні стани і почуття героїв. Так, одним дієсловом *can* та його формами, які зустрічаються в романі в 192 реченнях, Джером К. Джером показав великий спектр дій, почуттів своїх героїв.

У Ч. Діккенса, який досить негативно ставився до вікторіанської дійсності, знаходимо зображення традиційних сімейних цінностей, які були однією з найважливіших характеристик вікторіанства. В його оповіді “*Christmas Carol*” (1843) чітко бачимо традиційний щасливий кінець: “*God bless us every one*”, said *Tiny Tim, the last of all*” [5: 274].

Але в той самий час у вікторіанську епоху панував сумнів і страх. Швидкий темп урбанізації, нестача роботи через скорочення робочих місць з появою нової техніки, збідніння народу, жахливі умови життя та праці призвели до невдоволення владою. Це все відображалося у літературі. Одним із найкращих критиків вікторіанського суспільства був Ч. Діккенс. Соціальні проблеми та проблеми дітей міських бідняків після Poor Law Act 1833 р. були висвітлені у романі “Oliver Twist”: “*He rose from the table; and advancing to the master, basin and spoon in hand, said, somewhat alarmed at his own temerity: ‘Please, Sir, I want some more’*” [5: 274].

Ч. Свінберн для досягнення песимістичного ефекту використовував у своїй поезії складну алітерацію: “*With lisp of leaves and ripple of rain, / Come with bows bent with a noise of winds*” [6: 411].

Неодноразово негативне ставлення до вікторіанської епохи виражалося за допомогою пародії, сатири й гротеску. Творчість У. Теккерея може слугувати прикладом цього. Саме в його творах представлена магістральна течія пародійної літератури вікторіанської епохи. Домінуючими в його творчості стають сатира і гротеск.

Метою нашої статті був розгляд мовних неологій, лексики, літературної та розмовної мови у творах англійських письменників вікторіанського періоду. У вікторіанську епоху з’явився цілий ряд нових фразеологічних одиниць з розмовним забарвленням. Продовжувався процес скорочень, який торкався широко уживаних слів. Незважаючи на намагання пуризму стати на заваді єднанню розмовної мови з літературною, саме XIX ст. стало початком визнання розмовної мови як варіанта національної мови, що простежується у творах англійських письменників та поетів вікторіанської доби.

Вікторіанська епоха характеризувалася великими змінами, які знайшли своє відображення у літературі та визначалися домінуванням як песимістичних, так і оптимістичних настроїв у зображенні дійсності. Позитивні настрої передавалися за допомогою окличних речень, стверджувальної тональності, м’яким гумором, піднесенням сімейних цінностей.

Песимістичні настрої передавались завдяки символізму, повторам слів, на які хотів звернути увагу автор, риторичним запитанням, пародії, сатири та гротеску.

Але, незважаючи на свою мінливість, саме вікторіанська література залишила нам спогади і образ “старенької доброї Англії”.

Література

1. Беркнер С. С. Проблемы развития разговорной речи в XVI – XX веках. – Воронеж: “Изд. Воронежского ун-та”, 1978. – 230 с.
2. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка. – М.: Издательство литературы на иностранных языках, 1958. – 459 с.
3. Abrams M. A Glossary of Literary Terms. – N. Y.: Holt, Rinehart and Winston Inc., 1988. – 260 p.
4. Юсупова Ю. Г., Назаренко Ю. І. Модальні дієслова CAN, MAY, MUST, TO HAVE TO. Їх функції на прикладі роману “Троє у човні” Дж. К. Джерома // Проблеми історії та сучасного стану науки української держави. Зб. н. пр. – Миколаїв, Одеса, 2001. – Т. 1. – С. 339 – 344.
5. Carter R. The Routledge History of Literature in English: Britain and Ireland. – L.: Routledge, 1997. – 584 p.
6. Smith D. The English tradition: Poetry. – N. Y. : Macmillan Publishing Co. Inc., 1974. – 512 p.